

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ФОМІНА ЄЛІЗАВЕТА ВАСИЛІВНА

УДК 339.91: 331.102.344

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність 08.00.02 – «Світове господарство
і міжнародні економічні відносини»
(Економічні науки)

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Довгаль Олена Андріївна,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри міжнародних економічних
відносин імені Артура Голікова

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Куриляк Віталіна Євгенівна,
Тернопільський національний економічний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародної економіки

кандидат економічних наук
Самойленко Алла Олександрівна
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу

Захист відбудеться «29» червня 2019 року о 13 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 234.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «29 » травня 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Н. І. Гончаренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Одним з найбільш характерних явищ ХХІ ст. є інтелектуалізація глобального економічного розвитку. Багато держав, у тому числі й Україна, прийняли концепцію інноваційного шляху розвитку, яка має на увазі, по-перше, перетворення знань і науково-технічного прогресу в основні чинники зростання економіки; по-друге, адаптацію напрямків розвитку інтелектуальної власності (ІВ) та інновацій до потреб економіки. На сучасному етапі розвитку світової економіки для усіх учасників господарської системи є вкрай важливим формування міжнародних інститутів і національних систем регулювання і, головне, захисту інтелектуальної власності, оскільки саме вона є джерелом отримання додаткових конкурентних переваг у світовій економіці.

З поглибленням процесів глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки трансформуються структура і механізми передачі знань і технологій, з'являються нові економічні можливості на міжнародному рівні. Транснаціональні корпорації виступають головними двигунами процесу поширення та комерціалізації знань і об'єктів інтелектуальної власності і, поряд з цим, формують жорсткі конкурентні умови щодо володіння найважливішими елементами інноваційного механізму розвитку. Разом з тим, роль інтелектуальних ресурсів в отриманні конкурентних переваг і їх вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності багато в чому визначаються національним або регіональним законодавством, яке часто не відповідає сучасним тенденціям розвитку світової економіки. Все це й обумовлює актуальність досліджуваної теми.

Фундаментальні теоретичні напрацювання у сфері досліджень процесу інтелектуалізації представлені у роботах таких учених, як Л. Вальрас, П. Друкер, К. Ерроу, М. Кондратьєв, Ж. Ліотар, К. Маркс, А. Маршал, Дж. С. Мілль, У. Петті, Д. Рікардо, Д. Рісман, А. Сміт, Т. Стюарт, А. Турен, Т. Умесао, Й. Шумпетер та інших.

Дослідженню різних аспектів інтелектуалізації економіки, визначенню ролі інтелектуальних ресурсів у глобальному розвитку присвячені роботи таких зарубіжних учених, як Д. Гелбрейт, С. Глазьев, Д. Белл, Е. Денісон, М. Делягін, П. Кругман, П. Ромер, М. Портер, К. Фрімен, Р. Солоу, М. Кастельс, Ф. Фукуяма, В. Іноземцев, А. Тоффлер, М. Масуда, Ф. Махлуп, Т. Стоуеньєр та інших.

Сучасні тенденції розвитку інтелектуальних ресурсів, їх формування та використання як чинника економічного зростання України на інноваційній основі є предметом дослідження українських науковців: О. Амоші, Ю. Бажала, О. Білоруса, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Голікова, В. Гончаренка, Н. Гончаренко, О. Довгаль, О. Каніщенко, В. Куриляк, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, І. Матюшенка, Н. Мешко, С. Мочерного, А. Поручника, А. Самойленко, В. Семиноженка, В. Сідорова, С. Циганова, А. Чухна, С. Якубовського та інших.

Незважаючи на глибину досліджень різних аспектів процесу інтелектуалізації в глобальній економіці, слід зазначити, що еволюція положень

численних міжнародно-правових актів, що регламентують передачу знань, інтелектуальної власності та економічні ефекти співробітництва на глобальному ринку інтелектуальних ресурсів представляють широке коло для досліджень. Значущість глибокого аналізу даної проблеми посилюється через недосконалість практики ефективного включення інтелектуального потенціалу України в глобальний інноваційний процес. Ці обставини зумовили вибір теми, постановку мети та завдань дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації 0116U001990), у рамках якої здійснено дослідження детермінант і складових процесу інтелектуалізації в глобальних умовах розвитку (довідка № 4002/50 від 16.05.2018 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є поглиблення теоретико-методичних засад дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку та розробка стратегічних напрямів включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу.

Відповідно до мети дослідження в дисертаційній роботі поставлені й вирішені такі завдання:

- дослідити генезу процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку;
- охарактеризувати трансформацію об'єктів інтелектуальної власності в процесі інтелектуалізації глобалізованої економіки;
- узагальнити та обґрунтувати методичні засади дослідження процесу інтелектуалізації в глобальній економіці;
- розкрити інтелектуальні ресурси як інноваційний потенціал глобальної економіки;
- проаналізувати асиметрію глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації;
- висвітлити тенденції розвитку процесу інтелектуалізації на регіональному та глобальному рівнях;
- визначити та охарактеризувати інноваційні чинники розвитку національної економіки України в процесі глобальної інтелектуалізації;
- ідентифікувати роль інтелектуальних ресурсів в оптимізації міжнародної спеціалізації України;
- обґрунтувати стратегічні напрями включення інтелектуального потенціалу країни до глобального інноваційного процесу.

Об'єктом дослідження є процес глобального економічного розвитку.

Предметом дослідження є передумови, детермінанти та особливості процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є історико-логічний та системно-структурний підходи до аналізу економічних явищ і процесів у національному й глобальному середовищах. У

дисертації використано широкий інструментарій загальноприйнятих методів наукового дослідження: методи аналізу та синтезу для розкриття генези процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку (п. 1.1); системний підхід для характеристики трансформації об'єктів інтелектуальної власності в процесі інтелектуалізації глобалізованої економіки (п. 1.2); статистичні й економетричні методи для обґрунтування методичних засад дослідження процесу інтелектуалізації в глобальній економіці (п. 1.3); економіко-математичне моделювання – для розкриття інтелектуальних економічних ресурсів в якості інноваційного потенціалу глобальної економіки (п. 2.1); статистичного кількісного та якісного порівняння та аналогій – для аналізу асиметрії глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації (п. 2.2); індукції і дедукції – при висвітленні тенденцій розвитку процесу інтелектуалізації на регіональному та глобальному рівнях (п. 2.3); комплексний аналіз – для визначення інноваційних чинників розвитку національної економіки України в процесі глобальної інтелектуалізації (п. 3.1); графічний і табличний – для ідентифікації ролі інтелектуальних ресурсів в оптимізації міжнародної спеціалізації України (п. 3.2); прогностичний – для обґрунтування стратегії ефективного включення інтелектуального потенціалу країни до глобального інноваційного процесу (п. 3.3).

Інформаційною та фактологічною базою дослідження є результати власних наукових досліджень, монографічні та інші публікації зарубіжних і вітчизняних учених, офіційні статистичні й аналітичні матеріали міжнародних організацій (ВОІВ, СОТ, ООН, ЮНКТАД, МВФ, ОЕСР, групи Світового банку, Всесвітнього економічного форуму), експертні оцінки рейтингових агентств, матеріали міжнародних інформаційних агенцій, законодавчі та нормативні документи України, Державної служби статистики України, статистичні дані НБУ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства інфраструктури, Міністерства освіти і науки, Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України та інші.

Наукова новизна дослідження полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку та розробці стратегічних напрямів включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу.

Конкретні наукові результати, які розкривають особистий внесок автора в розробку досліджуваної проблеми і характеризують наукову новизну роботи, є такими:

удосконалено:

– теоретичні засади дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку шляхом визначення основних детермінант асиметричності глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації, а саме рівня сучасного технологічного розвитку країн світу; масштабів участі країн в експорті високих технологій; обсягів фінансування НДДКР; міждержавного розриву у масштабах, структурі й динаміці розвитку економіки країн; національних відмінностей щодо забезпеченості науковими

кадрами, що дає можливість визначення перспективних напрямів та окремих показників для наближення рівня їх інтелектуального розвитку;

- науково-методичний підхід до оцінювання рівня інформаційного потенціалу країн світу на основі методу багатовимірного порівняльного аналізу з урахуванням світових рейтингів: Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності, що дало змогу скласти рейтинг інформаційного потенціалу країн і регіонів світу, а також визначити місце України в ньому;

- методичний інструментарій порівняльної оцінки впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України та десяти країн світу у процесі глобальної інтелектуалізації за рахунок розробки системи кореляційно-регресійних моделей із використанням групи показників, які характеризують стан і динаміку розвитку національних інтелектуальних ресурсів країн протягом 2010-2017 рр., що дало змогу визначити найбільш впливові інноваційні чинники зростання економіки кожної з країн, а також обґрунтувати необхідність проведення в Україні державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності та збільшення її фінансової підтримки з метою прискореного економічного розвитку та підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни;

- організаційно-економічні засади дослідження участі національної економіки України в процесі глобальної інтелектуалізації, а саме розроблено механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів, який на основі визначених принципів і функцій державної системи управління з урахуванням її складових об'єднує комплекс спеціалізованих методів, інструментів і заходів розвитку інтелектуального потенціалу країни для забезпечення його відповідності сучасному рівню глобальної інтелектуалізації і подальшої інтеграції до глобального інноваційного процесу;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження авторським уточненням терміну «інтелектуалізація глобального економічного розвитку», який, на відміну від існуючих, пропонується розуміти як багатофакторний процес розширення масштабів, нагромадження й використання знань і вмінь в економічній діяльності, що безперервно залучає, виробляє й поширює компоненти самих знань, підтримуючи цим трансфер і дифузію різних їх видів, і забезпечує подальший розвиток і просування нових і спеціальних знань, а також вироблених за їх допомогою товарів і послуг в умовах глобалізованого світу;

- обґрунтування стратегічних напрямів розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу: розробка базової стратегії держави щодо принципового вектору розвитку її зовнішньоекономічної діяльності за двома сценаріями – розвиток наявних конкурентних переваг і формування нових переваг у межах найбільш перспективних світових технологічних трендів; визначення конкурентної ніші України на світовому ринку інноваційних продуктів; вирішення

проблеми фінансування інтелектуальної діяльності на основі формування ефективної фінансової системи, здатної диверсифікувати ризики, що виникають в інноваційному процесі; розробка комплексу заходів щодо перерозподілу доходів від сільського господарства та металургії на цілі розвитку інноваційних секторів та інноваційної інфраструктури економіки; стимулювання створення корпорацій, здатних успішно конкурувати на світовому ринку за стратегічними рішеннями щодо інноваційного розвитку;

– науково-практичні рекомендації щодо підвищення ролі інтелектуальної складової процесу інтеграції України до глобальної економіки через розробку концептуальної схеми включення її національного інтелектуального потенціалу до глобального інноваційного процесу, що на основі проведення моніторингу поточного стану інноваційного розвитку та його відповідності або невідповідності сталому розвитку країни передбачає певний алгоритм дій у напрямку створення передумов для подальшого інноваційного розвитку України та її успішної інтеграції до глобального інноваційного простору.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що викладені автором у дисертаційній роботі теоретичні положення і практичні рекомендації забезпечують основу для подальших досліджень інтелектуалізації у глобальних умовах розвитку і можуть бути використані при розробці заходів політики ефективного включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу. Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних механізмів, заходів і пропозицій та використано у практиці державного регулювання.

Науково-практичні розробки і рекомендації дослідження впроваджено у діяльність Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації при підготовці аналітичних матеріалів з питань розробки напрямків зовнішньоекономічної діяльності регіону (довідка № 01-23/1955 від 30.05.2018 р.), Департаменту міжнародного співробітництва Харківської міської ради при підготовці звітів щодо зовнішньоекономічної діяльності міста, при підготовці аналітичних матеріалів до зустрічей керівництва міста з іноземними делегаціями з питань розвитку міжнародного бізнесу (довідка № 444/01-01-26 від 14.05.2018 р.), ДП «Завод імені В. О. Малишева» Державного концерну «Укроборонпром» при розробці бізнес-рішень щодо виходу підприємства на нові закордонні ринки (довідка № 2604175 від 02.06.2018 р.), підприємства «Elme Messer GAAS Ukraine» для захисту бізнес-інтересів на міжнародному рівні (довідка № 3562 від 15.06.2018 р.) та Патентно-правової фірми «Інвента» при розробці заходів, спрямованих на забезпечення регіонального (технологічного) лідерства, підтримку інноваційної діяльності в регіоні (довідка № 498 від 10.05.2018 р.).

Окремі напрацювання автора підтверджуються свідоцтвами Департаменту інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про реєстрацію авторського права на методику оцінки інформаційного потенціалу країн світу (№ 81287 від 07.09.2018 року) та на кореляційно-

регресійну модель впливу чинників інтелектуалізації глобальної економіки на зростання національної економіки (№ 82933 від 19.11.2018 року).

Основні наукові положення та отримані результати дослідження використовуються в навчальному процесі для студентів економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна при викладанні дисциплін «Стратегічне управління» та «Бренд-менеджмент» (довідка № 2101 - 18/06 від 14.06.2018 р.), що дозволило збагатити лекційний матеріал і розширити знання студентів, які вивчають відповідні курси.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним дослідженням. Усі наукові висновки, результати та рекомендації, винесені на захист, одержані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення результатів дослідження викладалися автором й отримали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: V міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» (м. Харків, 11 грудня 2009 р.), VI науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин» (м. Харків, 11 грудня 2010 р.), міжнародна науково - практична конференція молодих вчених «Національні конкурентні переваги: виклики тисячоліття» (м. Харків, 17-18 грудня 2010 р.), міжнародна наукова конференція «Участь України в зонах вільної торгівлі: стан, проблеми, перспективи» (м. Київ, 17-18 листопада 2011 р.), XI науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» (м. Харків, 25 березня 2016 р.), всеукраїнська науково-практична конференція «Міжнародний бізнес як фактор розвитку» (м. Харків, 21 квітня 2016 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Економічне зростання: стратегія, напрями і пріоритети» (м. Запоріжжя, 19-20 січня 2018 р.), XIII науково-практична конференція молодих вчених «Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин» (м. Харків, 30 березня 2018 р.), міжнародна науково-практична конференція «Економічний механізм управління інноваціями: методологія та практика» (м. Львів, 21 квітня 2018 р.).

Публікації. Основні положення результатів дослідження опубліковано автором у 16 наукових працях, з яких 6 статей – у наукових фахових виданнях України, у тому числі 4 – у наукових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – у закордонному періодичному виданні, 9 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій та 1 розділ у колективній монографії. Загальний обсяг публікацій становить 8,15 д. а., із яких здобувачеві належить 7,85 д. а.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (271 найменування на 27 сторінках) та 7 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 265 сторінок друкованого тексту, з яких основний зміст роботи – 209 сторінок друкованого тексту, зокрема 32 таблиці і 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, зазначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження процесу інтелектуалізації в глобальній економіці»** досліджено генезу процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку, охарактеризовано трансформацію об'єктів інтелектуальної власності в процесі інтелектуалізації глобалізованої економіки, узагальнено та обґрунтовано методичні засади дослідження процесу інтелектуалізації в глобальній економіці.

Аналіз особливостей сучасного етапу глобального економічного розвитку довів, що економічний розвиток країни, як і глобальної економіки у цілому, обумовлений трансформацією всієї економічної системи у контексті її інтелектуалізації, що проявляється: у широкому використанні новітніх ідей, винаходів, відкриттів, нових знань, технологій, які забезпечують підвищення продуктивності праці; у зростанні наукоємності товарів і поширенні діяльності, пов'язаної з виробництвом, зберіганням, передачею та використанням знань; у посиленні міжнародної конкуренції, що призводить до скорочення життєвого циклу продукції і необхідності постійного впровадження інновацій.

Оперуючи з дослідження наведених теоретичних концепцій процесу глобальної інтелектуалізації сформульовано авторське визначення поняття «інтелектуалізація глобального економічного розвитку», яке, на відміну від існуючих, пропонується трактувати як багатофакторний процес розширення масштабів, нагромадження й використання знань і вмінь в економічній діяльності, що безперервно залучає, виробляє й поширює компоненти самих знань, підтримуючи цим трансфер і дифузію різних їх видів, і забезпечує подальший розвиток і просування нових і спеціальних знань, а також вироблених за їх допомогою товарів і послуг в умовах глобалізованого світу.

Дослідження трансформації об'єктів інтелектуальної власності та інструментів їх регулювання у процесі інтелектуалізації глобалізованої економіки довело, що світова економічна спільнота потребує розвитку високотехнологічних, інноваційних галузей промисловості та управління інтелектуальною власністю, що вимагає значних інвестицій і відіграє важливу роль у підвищенні національної конкурентоспроможності за рахунок створення і поширення об'єктів інтелектуальної власності. Обґрунтовано, що ініціаторами розробки міжнародних вимог щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності є високорозвинені країни, що ускладнює доступ до наукових розробок для найменш розвинених країн світу, значно уповільнюючи швидкість їх інноваційного та технологічного розвитку. Зроблено висновок, що наразі формування національної системи захисту прав інтелектуальної власності жорстко залежить від загального рівня розвитку економіки держави.

На основі аналізу напрацювань як зарубіжних, так і вітчизняних учених для комплексної діагностики стану інформаційного потенціалу країн автором запропоновано використання методу багатовимірного порівняльного аналізу, який передбачає оцінювання їх інформаційного потенціалу на основі сукупності вихідних індикаторів, представлених у вигляді матриці вихідних даних (a_{ij}). При цьому з усіх значень індикаторів обираються найкращі, у результаті чого формується гіпотетична країна-еталон з матрицею оптимальних (найкращих) параметрів ($\max a_{ij}$). Для складання матриці стандартизованих коефіцієнтів (x_{ij}) аналогічні показники за іншими країнами (a_{ij}) мають бути поділені на відповідні їх значення для країни-еталона ($\max a_{ij}$):

$$x_{ij} = a_{ij} / \max a_{ij} \quad (1)$$

Отримані коефіцієнти зводяться в квадрат і помножуються на вагові коефіцієнти K_i , які визначаються експертним шляхом. Квадратний корінь, отриманий із суми результатів кожної країни, визначає її рейтингову оцінку (R_i):

$$R_i = \sqrt{K_1 x_{1j}^2 + K_2 x_{2j}^2 + \dots + K_n x_{nj}^2} \quad (2)$$

Рейтингові оцінки ранжуються, у результаті чого визначається місце країни за рівнем розвитку інформаційного потенціалу серед інших країн світу.

Таким чином, дослідження теоретичних основ процесу інтелектуалізації у глобальній економіці дозволило зробити висновок, що економічний розвиток обумовлений трансформацією глобальної економічної системи в контексті її інтелектуалізації. Саме ефективність інтелектуальної діяльності, спрямованої на відтворення нових знань для забезпечення довгострокового економічного зростання, стає ключовим чинником глобального економічного розвитку за інноваційним типом.

У другому розділі «Детермінанти розвитку процесу інтелектуалізації глобальної економіки» розкрито інтелектуальні ресурси як інноваційний потенціал глобальної економіки, проаналізовано асиметрію глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації та висвітлено тенденції розвитку процесу інтелектуалізації на регіональному та глобальному рівнях.

Дослідження інтелектуальних економічних ресурсів як інноваційного потенціалу глобальної економіки довело, що вони багато в чому визначають якість виробленої продукції та послуг, структуру національної економіки, ефективність її функціонування та інноваційний потенціал, а їх складовими є інформація, наукові знання, а також професійний, науковий і культурний потенціал суспільства, тобто умовно інтелектуальні економічні ресурси можна розділити на три групи: інформаційні, освітні та наукові.

На основі проведених розрахунків інформаційного потенціалу країн світу за даними Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності за 2017 рік, складено рейтинг

інформаційного потенціалу країн і регіонів світу (рис. 1), а також визначено місце України в ньому.

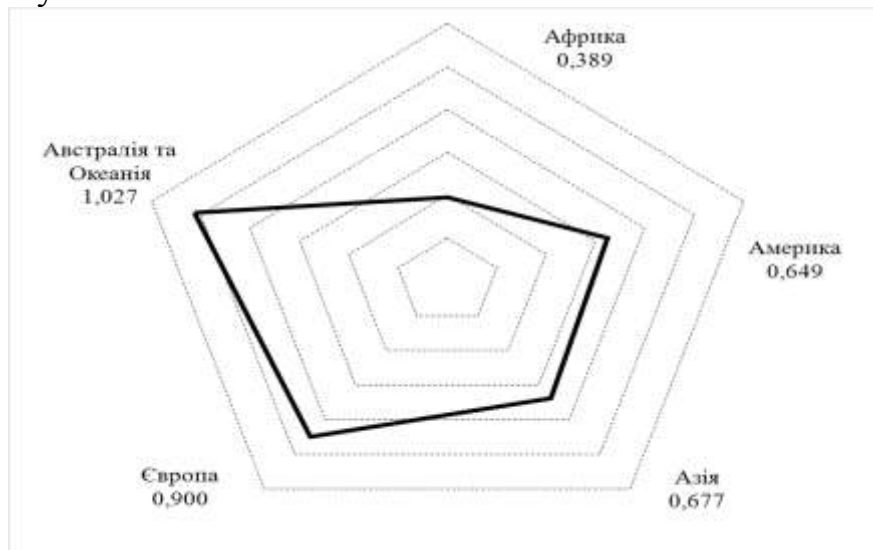

Рис. 1. Рівні розвитку інформаційного потенціалу в середньому за регіонами світу*
*Розраховано автором.

Так, за результатами розрахунків, найвищий інформаційний потенціал має регіон Австралії та Океанії у складі Австралії та Нової Зеландії (1,027), а також країни Європи (0,9). Середньосвітовий рівень інформаційного потенціалу складає 0,726 (найбільший показник мають США (1,169), найменший – Ефіопія (0,22). Середньосвітовий індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій складає 0,71 (найбільший індекс має Південна Корея (0,986), найменший – Ефіопія (0,184). Середньосвітовий індекс цифрового доступу складає 0,61 (найбільший індекс мають США (1,0), найменший – Ефіопія (0,295). Середньосвітовий індекс мережевої готовності складає 0,77 (найбільший індекс мають Сінгапур та Фінляндія (по 1,0), найменший – Танзанія (0,583).

Щодо України, то її індекс розвитку інформаційно-комунікаційних технологій складає 0,625, індекс цифрового доступу – 0,526, індекс мережевої готовності – 0,7 і в цілому її інформаційний потенціал складає 0,614. Тобто за інформаційним потенціалом Україна займає 50-те місце серед 78 країн світу.

З метою кількісного оцінювання асиметрії глобального розвитку світової економіки у контексті її інтелектуалізації проведено співставлення міжнародних індексів, таких як Індекс людського розвитку, Глобальний інноваційний індекс, Індекс глобальної конкурентоспроможності, Індекс економіки знань тощо. Доведено, що асиметричність процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку існує не тільки між розвиненими державами та країнами, що розвиваються, а також і серед лідерів світової економіки. Визначено детермінанти асиметричності процесу інтелектуалізації, серед яких рівень сучасного технологічного розвитку країн світу, масштаби участі країн в експорті високих технологій, обсяги фінансування НДДКР, міждержавний розрив у масштабах, структурі та динаміці розвитку економіки країн тощо.

У роботі обґрунтовано тенденції розвитку процесу інтелектуалізації, як на регіональному, так і на глобальному рівнях, серед яких стрімке поширення трансферу знань і залучення до цього процесу багатьох країн світу, постійно зростаючі обсяги фінансування НДДКР, інтелектуалізація підприємництва, яка виражається в тому, що основним економічним продуктом виступає інтелектуальний та високотехнологічний продукт, що у сукупності простежуються в активізації динаміки ринку об'єктів інтелектуальної власності на всіх рівнях.

Таким чином, за результатами аналізу детермінант та тенденцій розвитку процесу інтелектуалізації глобальної економіки зроблено висновок, що саме інтенсивністю процесів створення і впровадження інновацій у виробництво, перш за все, через збільшення витрат на технологічні інновації та високий рівень фінансування наукових досліджень, забезпечується лідерство розвинених країн у глобальній економіці як на регіональному, так і на глобальному рівнях.

У третьому розділі дослідження **«Інтелектуальна складова процесу інтеграції України до глобальної економіки»** визначено та охарактеризовано інноваційні чинники розвитку національної економіки України у процесі глобальної інтелектуалізації, ідентифіковано роль інтелектуальних ресурсів в оптимізації міжнародної спеціалізації України, а також обґрунтовано стратегічні напрями включення інтелектуального потенціалу країни до глобального інноваційного процесу.

Проведене дослідження інноваційних чинників розвитку національної економіки України у процесі глобальної інтелектуалізації та аналіз рейтингів, що оцінюють інноваційність економік окремих країн світу, свідчать про те, що Україна має значний інноваційний потенціал розвитку економіки, але використовує його не повною мірою (табл. 1).

Таблиця 1

Інноваційні показники розвитку країн ЄС та України, 2017, %*

Показник	Данія	Фінляндія	Нідерланди	Швеція	Німеччина	Україна
Наукоємність ВВП	2,87	2,75	1,99	3,25	2,94	0,45
Частка інноваційно-активних підприємств промисловості	38,4	44,6	44,5	45,2	55	16,2

*Складено автором за даними [European Innovation Scoreboard 2017].

В Україні все ще велику частку займає виробництво з використанням технологій нижче середнього та низького рівня. Але є низка галузей, де Україна має досить високі конкурентні переваги та, відповідно, стійкі позиції на світових ринках. Саме розвиток цих галузей та їх зв'язок з іншими виробничими сферами, на нашу думку, може стати основою для забезпечення стійкого економічного зростання та ефективного включення країни до процесу глобальної інтелектуалізації.

Результати порівняльної оцінки впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України та деяких країн світу в процесі глобальної інтелектуалізації за допомогою побудованої системи кореляційно-регресійних

моделей довели теоретичні уявлення про ключову роль інтелектуальних ресурсів у системі чинників економічного зростання за інноваційним типом.

У результаті проведеного аналізу щодо економіки України побудовано наступне рівняння:

$$Y_{\text{Україна}} = 200,401 - 26,6498X_1 + 2,353981X_2 + 214,3588X_3 - 0,04824X_4 \quad (3)$$

де $Y_{\text{Україна}}$ – ВВП України, млрд. дол. США; X_1 – експорт високотехнологічної продукції, % від загального експорту; X_2 – Глобальний інноваційний індекс; X_3 – витрати на НДДКР, % від ВВП; X_4 – заявки на винаходи та патенти, одиниць.

За результатами аналізу найбільший вплив на ВВП України мають витрати на НДДКР та рейтингова позиція країни у Глобальному індексі інновацій. Зворотній вплив (відсутність впливу) на зростання економіки країни мають експорт високотехнологічної продукції та кількість заявок на винаходи та патенти.

Зроблено висновок, що поточна ситуація в інноваційній сфері України робить нагальною розробку такої державної політики, яка б забезпечувала розширене відтворення об'єктної бази інноваційної діяльності з метою її впливу на прискорений економічний розвиток країни. Обґрунтовано, що для покращення економічної ситуації в Україні, зміни вектора розвитку економіки з сировинного на інноваційний і усунення існуючих проблем включення національної економіки України до процесу глобальної інтелектуалізації, необхідним є збільшення бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності, підтримка зростання державних і приватних інвестицій в освіту та сектор інформаційних технологій, розвиток людського капіталу, стимулювання творчої активності населення тощо.

Із метою досягнення якісно нового рівня розвитку інтелектуальних ресурсів через підвищення ефективності науково-дослідної та інноваційної діяльності як основи сталого економічного розвитку України у роботі запропоновано механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів, який ґрунтується на системі управління інтелектуальними ресурсами з використанням інноваційних інформаційно-комп'ютерних технологій, що включає суб'єкти управління, об'єкти управління, а також три модульні блоки інструментів управління: організаційний, економічний та законодавчий (рис. 2).

На основі економічних та загальнонаукових принципів система управління національними інтелектуальними ресурсами має бути спрямована на здійснення ключових функцій за допомогою організаційних, економічних, соціально-психологічних та адміністративних методів, що передбачають використання певних інструментів та засобів забезпечення досягнення цільових показників ефективного використання інтелектуальних ресурсів України як її інноваційного потенціалу з метою його відповідності сучасному рівню глобальної інтелектуалізації та подальшої інтеграції України до глобального інноваційного процесу.

Рис 2. Механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів України*

* Розроблено автором.

У роботі обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу, а саме розробка базової стратегії держави щодо принципового вектору розвитку її зовнішньоекономічної діяльності за двома варіантами: розвиток наявних конкурентних переваг та формування нових переваг у рамках найбільш перспективних світових технологічних трендів; визначення конкурентної ніші України на світовому ринку інноваційних продуктів; вирішення проблеми фінансування інтелектуальної діяльності на основі формування

ефективної фінансової системи, здатної диверсифікувати ризики, що виникають у процесі інноваційної діяльності; розробка комплексу заходів щодо перерозподілу доходів від сільського господарства та металургії на цілі розвитку інноваційних секторів та інноваційної інфраструктури економіки; створення корпорацій, здатних успішно конкурувати на світовому ринку за стратегічними рішеннями щодо інноваційного розвитку тощо.

Доведено, що необхідною передумовою інтеграції інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу є досягнення якісно нового рівня розвитку інтелектуальних ресурсів через підвищення ефективності науково-дослідної та інноваційної діяльності як основи сталого економічного розвитку України. Розроблено її алгоритм у вигляді концептуальної схеми включення національного інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу, першим кроком якого має бути проведення моніторингу поточного стану інноваційного розвитку щодо його відповідності сталому розвитку країни з подальшим аналізом функціонування складових механізму ефективного використання інтелектуальних ресурсів, розробкою рекомендацій щодо його поліпшення, а також розробкою плану дій з вибором певних методів, інструментів і засобів реалізації (рис. 3).

Таким чином, головним завданням включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу є консолідація зусиль законодавчої і виконавчої влади, наукових і бізнесових кіл суспільства на оптимальне комплексне вирішення методологічних, стратегічних і тактичних проблем розвитку та використання інтелектуальних ресурсів, на реалізацію стратегічних напрямків розвитку національного інтелектуального потенціалу та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу, що відкриває перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни, забезпечення її міжнародної конкурентоспроможності в умовах глобалізаційних викликів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вирішено важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку та розробка стратегічних напрямів включення інтелектуального потенціалу України в глобальний інноваційний процес.

Для досягнення заявленої мети були вирішені дослідні завдання та отримані такі висновки:

1. На основі систематизації теоретичних концепцій процесу глобальної інтелектуалізації запропоновано авторське визначення поняття «інтелектуалізація глобального економічного розвитку», яке, на відміну від існуючих, пропонується трактувати як багатофакторний процес розширення масштабів, нагромадження й використання знань і вмінь в економічній діяльності, що безперервно залучає, виробляє й поширює компоненти самих знань, підтримуючи цим трансфер і дифузії різних їхніх видів, та забезпечує подальший розвиток і просування нових і спеціальних знань, а також вироблених за їх допомогою товарів і послуг в умовах глобалізованого світу.

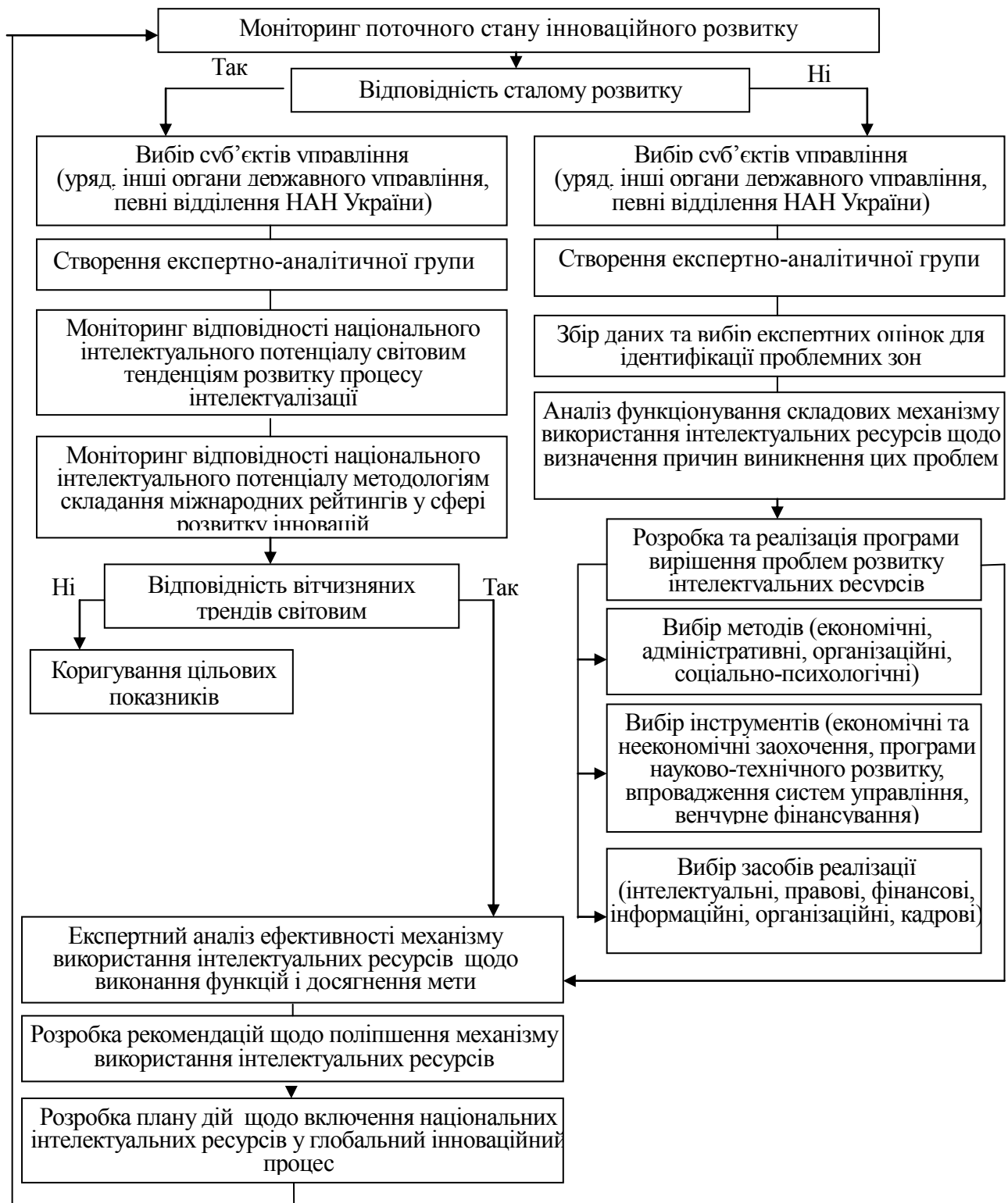

Рис. 3. Концептуальна схема включення національного інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу*

* Розроблено автором.

2. У результаті дослідження трансформації об'єктів інтелектуальної власності та інструментів їх регулювання у процесі інтелектуалізації глобалізованої економіки доведено, що розвиток високотехнологічних, інноваційних галузей промисловості та управління інтелектуальною власністю відіграє основну роль у

підвищенні національної конкурентоспроможності. Обґрунтовано, що розробка міжнародних вимог щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності просувається, передусім, високорозвиненими країнами, ускладнюючи доступ до наукових розробок для найменш розвинених країн світу, що значно уповільнює швидкість інноваційного та технологічного розвитку останніх.

3. На основі узагальнення існуючих методик дослідження з метою комплексної діагностики стану інформаційного потенціалу країн запропоновано використання методу багатовимірного порівняльного аналізу, який передбачає оцінювання їх інформаційного потенціалу на основі сукупності вихідних індикаторів. Перевагами запропонованої методики є збалансованість системи індикаторів з урахуванням світових рейтингів Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності як основи для багатовимірного порівняльного аналізу, що дозволяє отримувати уточнені рейтингові оцінки інформаційного потенціалу країн і регіонів світу.

4. За результатами дослідження інтелектуальних економічних ресурсів як інноваційного потенціалу глобальної економіки визначено, що вони багато в чому визначають якість виробленої продукції і послуг, структуру національної економіки, ефективність її функціонування та інноваційний потенціал, а їх складовими є інформаційні, освітні та наукові економічні ресурси. За результатами аналізу інформаційного потенціалу країн світу з урахуванням даних Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності, складено рейтинг інформаційного потенціалу країн і регіонів світу, а також визначено місце України в ньому.

5. Загальна характеристика сучасної проблеми нерівномірності розвитку країн світу і, зокрема, проблеми асиметричності глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації дозволила обґрунтувати її основні детермінанти, серед яких рівень сучасного технологічного розвитку країн світу, масштаби участі країн в експорті високих технологій, обсяги фінансування НДДКР, міждержавний розрив у масштабах, структурі та динаміці розвитку економіки країн, національні відмінності щодо забезпеченості науковими кадрами тощо. Зроблено висновок, що асиметричність процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку існує не тільки між розвиненими державами та країнами, що розвиваються, а також і серед лідерів світової економіки.

6. На основі ідентифікації провідної ролі науки і техніки у формуванні потужного економічного потенціалу країн, що прагнуть стати світовими лідерами, поглиблення міжнародного поділу праці у сфері НДДКР і появи на глобальному ринку нових об'єктів обміну, трансферу і торгівлі у роботі обґрунтовано тенденції розвитку процесу інтелектуалізації як на регіональному, так і на глобальному рівнях, серед яких стрімке поширення трансферу знань і залучення до цього процесу багатьох країн світу, постійно зростаючі обсяги фінансування НДДКР, інтелектуалізація підприємництва тощо, які у сукупності простежуються в активізації динаміки ринку об'єктів інтелектуальної власності на всіх рівнях.

7. На підставі проведеного у роботі дослідження інноваційних чинників розвитку національної економіки України у процесі глобальної інтелектуалізації та аналізу її позицій у міжнародних рейтингах, що оцінюють інноваційність економік окремих країн світу, доведено, що Україна має значний інноваційний потенціал розвитку економіки, але використовує його не повною мірою. Тому саме національні інтелектуальні ресурси, матеріалізуючись у кодифікованому знанні та об'єктах інтелектуальної власності, через впровадження у виробничий процес і комерціалізацію інновацій мають забезпечити ефективність інноваційної діяльності і, як наслідок, стати ключовим чинником економічного зростання національної економіки.

У роботі побудовано систему кореляційно-регресійних моделей для порівняльної оцінки впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України і деяких країн світу у процесі глобальної інтелектуалізації, аналіз якої дозволив зробити висновок щодо значного впливу на зростання економік більшості країн, у тому числі й України, витрат на НДДКР і позиції країни у Глобальному індексі інновацій. Обґрунтовано, що для зміни вектора розвитку економіки з сировинного на інноваційний і усунення існуючих проблем включення національної економіки до процесу глобальної інтелектуалізації, необхідним є збільшення бюджетного фінансування наукової і науково-технічної діяльності, підтримка зростання державних і приватних інвестицій в освіту та сектор інформаційних технологій, розвиток людського капіталу, стимулювання творчої активності населення тощо.

8. Запропонований у роботі механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів ґрунтується на системі управління інтелектуальними ресурсами з використанням інноваційних інформаційно-комп'ютерних технологій, що включає суб'єкти та об'єкти управління, а також три модульні блоки інструментів управління: організаційний, економічний та законодавчий. Доведено, що система управління національними інтелектуальними ресурсами має бути спрямована на здійснення ключових функцій за допомогою організаційних, економічних, соціально-психологічних та адміністративних методів, які передбачають використання певних інструментів і засобів забезпечення досягнення цільових показників ефективного використання інтелектуальних ресурсів України як її інноваційного потенціалу з метою його відповідності сучасному рівню глобальної інтелектуалізації і подальшої інтеграції України до глобального інноваційного процесу.

9. Обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу, серед яких розробка базової стратегії держави щодо принципового вектору розвитку її зовнішньоекономічної діяльності за двома варіантами: розвиток наявних конкурентних переваг і формування нових переваг у межах найбільш перспективних світових технологічних трендів; визначення конкурентної ніші України на світовому ринку інноваційних продуктів; вирішення проблеми фінансування інтелектуальної діяльності на основі формування ефективної фінансової системи, здатної диверсифікувати інноваційні ризики;

розробка комплексу заходів щодо перерозподілу доходів від сільського господарства та металургії на цілі розвитку інноваційних секторів та інноваційної інфраструктури економіки; створення корпорацій, здатних успішно конкурувати на світовому ринку за стратегічними рішеннями щодо інноваційного розвитку.

Розроблено концептуальну схему включення національного інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу, яка на основі проведення моніторингу поточного стану інноваційного розвитку та його відповідності або невідповідності сталому розвитку країни передбачає певний алгоритм дій у напрямку створення передумов для подальшого інноваційного розвитку України та її успішної інтеграції до глобального інноваційного простору.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Фомина Е. В. Инновационное развитие Украины в условиях глобализации // Бізнес Інформ. 2010. №8. С. 13-17 (Index Copernicus).
2. Фоміна Є. В. Роль інформаційного забезпечення глобалізаційних процесів в економічному розвитку України // Актуальні проблеми економіки. 2011. № 11. С. 58-63 (Index SciVerse Scopus, Index Copernicus, EBSCOhost).
3. Фоміна Є. В. Інтелектуалізація економіки: еволюція в контексті світового розвитку // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Харків, 2016. Вип. 5. С. 112-115.
4. Фоміна Є. В. Комерціалізація наукових розробок як основний елемент інноваційної економіки // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». Харків, 2017. Вип. 6. С. 124-128.
5. Фоміна Є. В. Асиметрія глобального розвитку світової економіки в контексті її інтелектуалізації // Бізнес Інформ. 2018. № 05 (484). С. 21-25 (Index Copernicus).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних спеціалізованих виданнях:

6. Fomina E. V. Cluster approach to the economy intellectualization // European Journal of Economics and Management Sciences. Vienna. 2016. Vol. 3. P. 42-44 (Index Copernicus).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Фоміна Є. В. Україна в системі глобальних економічних відносин: проблеми і перспективи // Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу : матеріали V міжнар. наук.-практ. конференції (м. Харків, 11 грудня 2009 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. С. 150-153.
8. Фоміна Є. В. Вплив вищої школи на економічне зростання та інноваційний розвиток держави // Актуальні проблеми світового господарства і

міжнародних економічних відносин : матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених (м. Харків, 11 грудня 2010 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. С. 198-201.

9. Фоміна Є. В. Критеріальні ознаки розвитку конкурентоспроможності України в умовах глобалізації економіки // Національні конкурентні переваги : виклики тисячоліття : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених (м. Харків, 17-18 грудня 2010 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. С. 142-147.

10. Фомина Е. В. Перспективы создания зон свободной торговли в Украине // Участь України в зонах вільної торгівлі : стан, проблеми, перспективи : матеріали міжнар. наук. конференції (м. Київ, 17-18 листопада 2011 р.). Київ : Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, 2011. С. 54-55.

11. Фоміна Є. В. Роль інноваційних кластерів в інтелектуалізації економіки // Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин : матеріали XI міжнар. наук.-практ. конференції молодих вчених (м. Харків, 25 березня 2016 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 53-57.

12. Фомина Е. В., Довгаль Е. А. Тенденции развития информационных технологий в международном бизнесе // Міжнародний бізнес як фактор розвитку : матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м. Харків, 21 квітня 2016 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 74-76.

Особистий внесок здобувача: визначено основні тенденції розвитку інформаційних технологій в міжнародному бізнесі.

13. Фоміна Є. В., Курасова В. Е. Матриця БКГ як практичний інструмент стратегічного управління підприємством // Економічне зростання : стратегія, напрями і пріоритети : матеріали II міжнар. наук.-практ. конференції (м. Запоріжжя, 19-20 січня 2018 р.). Запоріжжя : Східноукраїнський інститут економіки та управління, 2018. Ч. 2. С. 72-76.

Особистий внесок здобувача: розкрито місце матриці БКГ у складі інтелектуального капіталу компанії.

14. Фоміна Є. В. Трансфер знань як основний тип відносин процесу інтелектуалізації глобального економічного простору // Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин : матеріали XIII наук.-практ. конференції молодих вчених (м. Харків, 30 березня 2018 р.). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 233-235.

15. Fomina E. V. Organizational marketing in an example of the brand development process // Економічний механізм управління інноваціями : методологія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 21 квітня 2018 р.). Львів : ГО «Львівська економічна фундація», 2018. С. 66-68.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Фоміна Є. В. Інтелектуальна власність та її комерціалізація в умовах глобального економічного розвитку // Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 307-326.

АНОТАЦІЯ

Фоміна Є. В. Інтелектуалізація глобального економічного розвитку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини (Економічні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2019.

Дисертація присвячена поглибленню теоретико-методичних засад дослідження процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку та розробці стратегічних напрямів включення інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу.

У результаті аналізу особливостей сучасного етапу глобального економічного розвитку зроблено висновок, що економічний розвиток країни, як і глобальної економіки в цілому, обумовлений трансформацією всієї економічної системи в контексті її інтелектуалізації, що проявляється: у широкому використанні новітніх ідей, винаходів, відкриттів, нових знань, технологій, які забезпечують підвищення продуктивності праці. На основі аналізу напрацювань як зарубіжних, так і вітчизняних учених для комплексної діагностики стану інформаційного потенціалу країн автором запропоновано використання методу багатовимірного порівняльного аналізу, який передбачає оцінювання їх інформаційного потенціалу на основі сукупності вихідних індикаторів. На основі проведених розрахунків інформаційного потенціалу 78 країн світу за даними Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, Індексу цифрового доступу та Індексу мережевої готовності за 2017 рік, складено рейтинг інформаційного потенціалу країн і регіонів світу, а також визначено місце України в ньому.

Визначено детермінанти асиметричності процесу інтелектуалізації глобального економічного розвитку. Обґрунтовано тенденції розвитку процесу інтелектуалізації, як на регіональному, так і на глобальному рівнях, серед яких стрімке поширення трансферу знань і залучення до цього процесу багатьох країн світу, постійно зростаючі обсяги фінансування НДДКР, інтелектуалізація підприємництва тощо.

Результати порівняльної оцінки впливу інноваційних чинників на розвиток національної економіки України та деяких країн світу в процесі глобальної інтелектуалізації за допомогою побудованої системи кореляційно-регресійних моделей довели теоретичні уявлення про ключову роль інтелектуальних ресурсів у системі чинників економічного зростання інноваційного типу та значний вплив на науково-дослідну та інноваційну діяльність бюджетних асигнувань і фактичної фінансової підтримки, без яких неможливий розвиток процесу глобальної інтелектуалізації на всіх рівнях.

Із метою досягнення якісно нового рівня розвитку інтелектуальних ресурсів через підвищення ефективності науково-дослідної та інноваційної діяльності як основи сталого економічного розвитку України у роботі запропоновано механізм ефективного використання інтелектуальних ресурсів, який ґрунтується на системі управління інтелектуальними ресурсами з використанням інноваційних

інформаційно-комп'ютерних технологій. Обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку національного інтелектуального потенціалу України та його органічного вбудовування до глобального інноваційного процесу. Доведено, що необхідною передумовою інтеграції інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу є досягнення якісно нового рівня розвитку інтелектуальних ресурсів через підвищення ефективності науково-дослідної та інноваційної діяльності як основи сталого економічного розвитку України та розроблено її алгоритм у вигляді концептуальної схеми включення національного інтелектуального потенціалу України до глобального інноваційного процесу.

Ключові слова: інтелектуалізація, глобальний економічний розвиток, інтелектуальний потенціал, глобальний інноваційний процес, інтелектуальні ресурси, об'єкти інтелектуальної власності, процес інтеграції.

ABSTRACT

Fomina Ye.V. Intellectualization of global economic development. – Qualification research paper as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics: Specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations (Economic Sciences). – V.N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The dissertation is devoted to deepening of theoretical and methodological principles of the research of the process of intellectualization of global economic development and the development of strategic directions of inclusion of Ukraine's intellectual potential in the global innovation process.

As a result of the analysis of the peculiarities of the current stage of global economic development, it was concluded that the country's economic development, as well as the global economy as a whole, is due to the transformation of the entire economic system in the context of its intellectualization, which manifests itself: in the widespread use of new ideas, inventions, discoveries, technologies that increase productivity; in the growth of knowledge-intensive products and the dissemination of activities related to the production, storage, transfer and use of knowledge; in the strengthening of international competition, which leads to a reduction in the life cycle of products and the need for continuous innovation.

Considering the methodical approaches to the analysis of the process of intellectualization in the global economy, the author states that the intangible nature of intellectual property creates difficulties in identifying the results of intellectual activity, since, on the one hand, these results are the product of human mental activity, and on the other - their isolation from the intellectual process and transfer to material carriers creates intangible economic assets that due to their objective form can be used as successfully as material.

On the basis of the analysis of the results of both foreign and domestic scientists for the comprehensive diagnosis of the state of the information potential of the countries, the author proposed using a method of multidimensional comparative analysis. Based on the calculations of the information potential of 78 countries according to the index of development of information and communication technologies, the Digital Access Index

and the Network Readiness Index for 2017, the rating of information potential of countries and regions of the world, as well as the place of Ukraine in it, is determined.

The determinants of asymmetry of the process of intellectualization of global economic development are determined, including the level of modern technological development of the countries of the world, the extent of participation of countries in the export of high technology, the amount of financing of research and development, the intergovernmental gap in the scale, structure and dynamics of economic development of the countries, national differences in the provision of scientific personnel, etc.

The paper substantiates the tendencies of the development of the process of intellectualization, both at the regional and global levels, among which the rapid spread of knowledge transfer and the involvement of many countries in this process, the ever-increasing amount of R & D funding, intellectualization of entrepreneurship, which is expressed in the fact that the main economic product is an intellectual and high-tech product, which in aggregate can be traced in the intensification of the dynamics of the market of objects of intellectual property at all levels.

The results of the comparative assessment of the influence of innovative factors on the development of the national economy of Ukraine and some countries of the world in the process of global intellectualization with the help of the constructed system of correlation and regression models proved theoretical ideas about the key role of intellectual resources in the system of factors of economic growth of innovation type and a significant impact on research and innovative activity of budget allocations and actual financial support, without which it is impossible to develop the process of global intelligence tualizatsiyi at all levels.

In order to achieve a qualitatively new level of development of intellectual resources through increasing the efficiency of research and innovation activities as the basis of sustainable economic development in Ukraine, the mechanism of effective use of intellectual resources based on the system of intellectual resources management using innovative information and computer technologies. The paper substantiates the strategic directions of the development of Ukraine's national intellectual potential and its organic integration into the global innovation process. It is proved that the necessary prerequisite for the integration of Ukraine's intellectual potential into the global innovation process is the achievement of a qualitatively new level of development of intellectual resources through increasing the efficiency of research and innovation activity as the basis of sustainable economic development of Ukraine. Its algorithm is developed in the form of a conceptual scheme for the inclusion of Ukraine's national intellectual potential in the global innovation process, the first step of which is to conduct monitoring of national scientific and technological and innovation development in relation to the compliance of target indicators with plans with the further analysis of the functioning of the components of the mechanism for the effective use of intellectual resources, the development of recommendations for its improvement, as well as the development of a plan of action with the choice of certain methods, tools and means of implementation.

Key words: intellectualization, global economic development, intellectual potential, global innovation process, intellectual resources, intellectual property objects, integration process.

ФОМІНА ЄЛІЗАВЕТА ВАСИЛІВНА

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Спеціальність 08.00.02 – «Світове господарство
і міжнародні економічні відносини»
(Економічні науки)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук

Підписано до друку 27.05.2019.
Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
Замовлення № ____.